

VKLADNÍ KNÍŽKY.

(Základní nauky.)

1. O vkladech u peněžních ústavů.

Peněžní ústavy ode dávna přijímaly peníze na úrok se závazkem, že peněz bude kdykoliv splacen, požádá-li o to vkladatel. Původ toho hledati je u italských bankéřů (*campsores*) po krizových výpravách. Zařízení to bylo patrně převzato od byzantinských bankéřů. Právně navazuje na justiniánské *constitutum*, jehož předchůdcem bylo *receptum argentiarii*.¹⁾ Jaký vliv na to měla byzantinská *Basilica*, není autoru známo. V italské praxi připojilo se však toto zařízení k *depositu* a tak je převzala i skotská praxe, která měla podstatný vliv na novodobý vývoj vkladů. Justiniánský konstitut neměl již na novodobý vývoj žádný vliv. *Depositum* však dopadá na jiné případy; nebylo proto nejšťastnějším případem analogie, že peněžní vklady byly zařazeny pod smluvní typ *depositi*. Peněžní vklady mají znaky nejen *deposita*, ale i zápůjčky ba i příkazu.²⁾

Úsporné vklady lidových peněžních ústavů (spořitelén, záložen) mají tyto znaky:

- a) jsou uloženy, aby byly bezpečně opatrovány (čímž se liší od zápůjčky),
- b) peněžní ústav smí s vloženými penězi obchodovati, ale jen tak, aby řádné opatrování svěřeného peníže tím netrpělo,
- c) peněžní ústav nemá od vkladatele příkaz, aby peníze uložil na úrok.³⁾

Ve skutečnosti jde o zvláštní typ smlouvy, jejímž podkladem jsou jednak smluvní podmínky peněžních ústavů, jednak zvyklosti obchodní a pak v jedné části ustanovení zákona ze dne 10. října 1924 č. 239 Sb. ve znění zákona ze dne 21. dubna 1932 č. 54 Sb. a zákona o spořitelnách ze dne 14. dubna 1920 č. 302 Sb.

¹⁾ *Dernburg Pandekten* (5. v.) sv. II., str. 210. Moderní autoři *Constitutum* přehlízejí, nanejvýše věnují mu pozornost, pokud mělo vliv na t. zv. *pacta geminata* obecnoprávní praxe. *Constitutum* upravovalo však poměry, které jsou dnešním vkladům velmi přibližné, jak patrně ze slov *Ulpianových*: »Hoc edicto praetor favet naturali aequitati: qui constituta ex consensu facta custodit, quoniam grave est fidem fallere« (D 12, 5, pr). Nesmíme ovšem zapomínati, že ani ve starověku ani ve středověku nebylo peněžních ústavů v dnešním slova smyslu, které vznikly teprve v novověku a lidové peněžnictví, které je základem vkladů, teprve v druhé polovici XVIII. a počátkem XIX. století.

²⁾ *B. G. B.* zařazuje t. zv. nepravdělnou úschovu (*depositum irregulare*) pod smlouvu schovací s tím, že o ni platí ustanovení o zápůjčce (§ 700), což znamená, že platí ustanovení o smlouvě schovací, která jsou modifikována ustanoveními o zápůjčce (srov. *Crome*, *Bürgerliches Recht* sv. II., str. 748); prototypem není však peněžní vklad, nýbrž úschova zboží *alla rinfusa*, neindividuálníovaná úschova cenných papírů. (*Staudinger*, *Kommentar zum BGB* [9. vyd.], sv. II./3, str. 1171.) — Vklad u spořitelén považuje se nyní většinou za zápůjčku, při níž platí různé úchyly (*Staudinger*, *Kommentar* k § 607 *BGB*, *Enneccerus* mluví o »*Hinterlegungsdarlehen*«). Ani obecnoprávní zařazení k *depositu*, ani občanskoprávní k zápůjčce nevyhovuje. *Kausa* uschování cenných papírů a peněžního vkladu je stejná. Obtíže jsou v tom, že praxe italská a *usus modernus* úplně pomínou *constitutum*. — Pro o. z. o. viz dále *S w o b o d a* v *Klangově komentáři* II./2, str. 664.

³⁾ Tyto znaky, které jsou základními povinnostmi tohoto smluvního poměru, jsou *kausou*. Jak viděti, je zde značný rozdíl od zápůjčky, kde se peníze dávají dlužníku, aby byly rozmnožením jeho platebních prostředků se závazkem po určité době, která je dána buď výslovně, anebo dá se určití nepřímou z okolností a účelu zápůjčky, vrátiti zapůjčený peněz věřiteli. Proto je nejlépe viděti ve vkladu zvláštní smlouvu, srov. *Sedláček* v *komentáři Rouček-Sedláček*, *S w o b o d a* v *Klangově komentáři* II./2 str. 665, *Oertmann*, *Kom.* str. 1108, *Enneccerus*, *Sch. R.* str. 496, *Planck*, *Kom.* str. 1244.

Peněžní vklady může přijímatí teoreticky každý. Může jimi obchodovati, ale tak, že je schopen kdykoliv peněz vkladateli zase vyplatiti. To může učiniti jen tehdy, přijímá-li větší počet vkladů, kdy podle pravděpodobnosti může počítati, že jen část vkladů bude žádána zpět.⁴⁾ Může tak prakticky učiniti jen buď bankéř nebo peněžní ústav. Oba podléhají pak zvláštním předpisům o bankéřích a peněžních ústavech. Oba jsou obchodníci a mají povinnost vésti obchodní knihy, t. j. o každém vkladateli musí býti zaznamenáno, kdy a jaký peněz vložil a vybral. Při obvyklém dvojitým účetnictví má každý vkladatel svůj účet, kde se na straně »Dal« zapisuje vklad, na straně »Má dáti« zapisuje výběr. O každé změně byla osoba, na níž zněl účet, t. zv. majitel konta vyrozuměna, aby mohla ve svých knihách provéstí shodné súčtování. Ve smluvených obdobích zasilán byl vkladateli výpis z účtu, aby mohl zjistiti jeho správnost a saldo potvrditi. Tomuto zařízení říkalo se a říká se běžný účet, ačkoliv s běžným účtem ve smyslu čl. 291 obch. zák. má společně jen to, že čas od času příjemce vkladu zasilá vyúčtování a že saldo tohoto vyúčtování tvoří základ pro vyúčtování za další období. Těmto vkladům říká se vklady na běžném účtu.⁵⁾

Pokud měli své účty u bank a bankéřů jen obchodníci, nebylo zapotřebí dalšího zařízení, když však spořitelny počátkem minulého století počínaly soustřeďovati úspory drobných lidí, kteří o účetnictví neměli ani potuchy a kteří však chtěli míti doma nějakou listinu, ze které bylo by patrné, jaký peněz mají u spořitelny uložený, bylo nutno učiniti zařízení takové, aby vkladatel měl jistotu, že má uložený peněz a v jaké výši. Na druhé straně vznikla nová závada u peněžního ústavu. Kupeckí zákazníci bank byli úředníkům bankovním většinou osobně známí a udali, jakým způsobem budou podpisovati příkazy k výplatě uložených peněz. To všechno na drobných vkladatelích nebylo možno žádati. Na soustředění drobných vkladů měla největší zájem státní správa a proto musilo dojít k nějakému řešení. To řešeno bylo u nás po prvé spořitelním regulativem z r. 1844 v ten rozum, že spořitelny vydávaly vkladatelům potvrzení o vkladu ve formě spořitelní knížky, což byl v jádře opis účtu vkladatelova a na druhé straně vyhražovala si spořitelna právo vyplatiti každému, kdo předložil tuto knížku, vklad, aniž dále byla povinna zkoumati, zda předložitel knížky je totožný se vkladatelem, anebo zda jím byl zmocněn.

Toto zařízení bylo tak účelné, že bylo napodobováno u záložen (družstevních, okresních záložen hospodářských, kontribučních záložen), ale také jiné útvary zaváděly si podobné zařízení. Význam mělo toto zařízení jen u drobných, lidových úsporných vkladů. Během času zavedena byla vkladní knížka také u bank, když tyto počínaly soustřeďovati drobné peněžní vklady po způsobu francouzských depositních bank. Vkladatelé měli ten dojem, že vklad na vkladní knížky je stejně bezpečný jako vklad u spořitelny, třebaš šlo o zcela rozdílný peněžní ústav. Poněvadž banky u nás byly obchodními bankami a ne depositními, a poněvadž někdy záložny se zabývaly obchody riskantními, došlo k tomu, že mezi vkladní knížkou spořitelny a ostatních peněžních ústavů byl značný vnitřní rozdíl, který vnějškově byl úplně setřen. Avšak ani krise obchodních bank v letech sedmdesátých a osmdesátých minulého století, ani krise družstevních záložen počátkem tohoto století nepřivodily nějaký legislativní zákrok o vkladní knížce.

Mezi tím stala se povaha vkladní knížky spornou. Někdy považována byla za legitimací papír, někdy za papír doručiteli znějící, jindy činěn rozdíl mezi spořitelni a vkladní knížkou atd. Mnoho záleželo na obchodních podmínkách toho onoho peněžního ústavu, ale názor na dosah těchto podmínek také nebyl jednoznačný. To mělo však špatný vliv na

⁴⁾ Sedláček, O smlouvě schovací se zvláštním zřetelem k bankovnímu uschování cenných papírů, 1915.

⁵⁾ Praxe n. s. rozlišuje mezi kontokorrentem a běžným účtem. Prvý je běžný účet ve smyslu čl. 291 obch. zák., druhý je vklad na běžném účtu. To, čemu obchodně — ne však právně — vzdělání bankovní úředníci říkají běžný účet, má velmi mnohoznačný význam, tak může jíti o inkasní mandát spojený s assignací (V á ž n ý, 546), nebo o dodání zboží na úvěr se závazkem je pravidelně ve stanovených lhůtách spláceti (V á ž n ý, 776), o poskytnutý úvěr peněžním ústavem (V á ž n ý, 1076), o občasně vyúčtování při mandátu (V á ž n ý, 2961), o zálohy na subskripci cenných papírů (V á ž n ý, 2967). O povaze vkladů na běžný účet neměl n. s. příležitost rozhodovati — pokud rozhodnutí jsou publikována — patrně nebylo mezi stranami sporných otázek. Jde-li o pravý vklad na běžný účet, jsou platy naň konané »absolutní« t. j. není patrné, z jakého právního důvodu a za jakým právním účelem se konají. V důsledku toho periodické vyúčtování má jen ten smysl, že se jím stanoví pohledávka vkladatelova (výše vkladu), ale nedá se říci, zda se tak stalo novací nebo uznáním, což se dá rozhodnouti jen podle okolností případu. Koeser, Č. bankovní a bursovní zákony, str. 332.

bezpečnost a jistotu vkladů a mohlo uváděti početnou obec vkladatelů do nejistoty a s tím spojeno bylo nebezpečí tesaurace, které bylo tím větší, čím více měna byla papírová, t. j. spočívala na úvěru a ne na reálné hodnotě.

Tak došlo k tomu, že během času počínal se činit rozdíl mezi vklady obvyčejnými t. zv. vklady na běžném účtu a vklady, kdy vkladateli byla vydána vkladní knížka, t. zv. vklady úsporné, nebo na vkladní knížky.

2. Vkladní knížky.

Důležitá změna nastala v roce 1920 zákonem ze dne 14. dubna 1920 č. 302 Sb. V něm bylo stanoveno, že vkladní knížky znějí sice na určité jméno, vkladatelem udané, mají však povahu papírů majiteli svěřících. Tím byla sporná otázka co do vkladních knížek spořitelen do jisté míry vyřešena. Naproti tomu zůstala spornou otázkou vkladních knížek bank a záložen (srov. odporující si rozhodnutí Vážný 4247 a 5396, kde se n. s. kloní k tomu mínění, že jde v daných případech o papír legitimační, ale důsledky formuluje rozdílně).

Otázku vkladních knížek bank a záložen řešil zákon ze dne 10. října 1924 č. 239 Sb. Důležité je, že vkladní knížky těchto peněžních ústavů byly na roven postaveny vkladním knížkám spořitelen t. j. prohlášeny byly za papíry majiteli svěřícími (§ 1, odst. III.). Tímto zákonem bylo také omezeno, kdo smí vkladní knížky vydávat, ale forma vkladní knížky byla stanovena tak nejasně, že peněžním podnikům, které neměly privilegium vydávat vkladní knížky, dána byla možnost obcházení zákona. Jejich potvrzení o vkladech nebyla sice papíry doručiteli znějícími, ale drobní vkladatelé byli uváděni v omyl, jak uvádějí důvody k zákonu ze dne 21. dubna 1932 č. 54 Sb.

Definice vkladní knížky podle § 1, odst. II. zák. č. 239/1924 zněla: »Vkladní knížkou ve smyslu tohoto zákona jest podle své zevnější podoby každá stvrzenka o zúčtovatelném peněžním vkladu, jejíž vydatel vyhradil si splatiti vklad toliko na její předložení.« Dostačilo, aby šlo o vklad nezúčtovatelný nebo aby vydatel vložil do knížky doložku, že vyplatí vklad i bez předložení této listiny, ale dovolena byla doložka, že vydatel je oprávněn vyplatiti vklad bez dalšího zkoumání tomu, kdo knížku předloží. U spořitelního zákona nebyla tato věc sporná, poněvadž vydatel byl přesně určen. Také ratio legis byla jiná. U spořitelního zákona šlo o právní povahu spořitelní knížky, kdežto u zákona č. 239/1924 Sb. šlo o to, aby úsporné vklady širokých vrstev lidu, který je zvyklý ukládati své úspory na vkladní knížky, byly svedeny jen do privilegovaných ústavů.

Praxe ukázala, že definice § 1, odst. II. nedostačí a proto zákonem ze dne 21. dubna 1932, č. 54 Sb., čl. XIII, změněn byl § 1, odst. II. v ten rozum, že vynechána byla zmínka o úročném vkladu a stanoveno, že vkladní knížka jest stvrzenka o peněžním vkladu, která je zařízena tak, aby vykazovala stav (saldo) vkladu po vyznačení změny v jeho výši.

Důležité je, že u vkladní knížky jde o blanket, který je vydán příjemcem vkladu, aby na tomto blanketu zapisovány byly všechny změny, příjem a vydání, týkající se tohoto vkladu, a že vklad se vyplatí jen na předložení této listiny a že při každé výplatě uvede se stav salda vkladu. Zákon chtěl současně definovati jak vkladní knížku, tak i vkladní list a proto neuvedl náležitosti charakteristické pro vkladní knížku. Ani náležitosti pro vkladní list nejsou uvedeny správně.

Náležitosti vkladní knížky podle zákona č. 239/1924 a 54/1932 jsou tyto:

- a) jde o stvrzenku na učiněný vklad (§ 1, odst. II.),
- b) z ní jde na jevo, jaké je saldo vkladu (§ 1, odst. II.),
- c) je papírem doručiteli znějícím (§ 1, odst. III.),
- d) je vydána osobou k tomu oprávněnou (§ 1, odst. I., § 2),
- e) jsou v záhlaví jejím vyznačeny plná úroková sazba, sazby veškerých srážek a z toho vyplývající čistá sazba úroková (§ 1, odst. V.).

Těmito předpisy doplněn je také spořitelní zákon č. 326/1920 Sb., jak plyne z § 2, odst. I. zák. č. 239/1924 Sb., a platí nyní o všech vkladních knížkách stejné předpisy, není tedy rozdílu mezi vkladní knížkou spořitelén (t. zv. spořitelní knížkou) a ostatních peněžních ústavů (t. zv. vkladní knížkou v užším slova smyslu).

Privilegované osoby, které mohou vkladní knížky vydávati jsou tyto:

1. podle zákona:
  - a) spořitelny (§ 2, odst. I.),
  - b) okresní záložny hospodářské (kontribučenské záložny) (§ 2, odst. I, lit a);
2. podmíněně úvěrní družstva,⁶⁾ která musí
  - a) provozovati výlučně nebo převážně úvěrní obchody (§ 2, odst. I, lit. b),
  - b) podléhati dozoru svazu zmocněného k revisi (§ 2, odst. II, č. 1),
  - c) podle stanov míti právo přijímati vklady na knížky (§ 2, odst. II, č. 2, opověď stanov čl. XLIV, odst. II. zák. č. 54/1932 Sb.),⁷⁾
  - d) míti minimální počet členů, minimální výši podílů a minimální hotovou splátku na ně (§ 2, odst. II, č. 2);
3. se svolením ministerstva financí (dnes hospodářství a práce) za podmínek § 3
  - a) společnosti akciové,
  - b) komanditní společnosti na akcie,
  - c) společnosti s ručením omezeným.

Z toho je patrné, že t. zv. lidové peněžní ústavy jsou zřejmě favorisovány, což je úplně přirozené, poněvadž jde o lidový typ vkladů a dále jde o snahu, aby vytvořeny byly depositní banky vedle čistě obchodních bank, vyloučeny jsou podniky bankéřské (Jeřábek, Komentář k bankovnímu zákonu, str. 212).

3. O papírech majiteli svědčících.

I. Vkladní knížka je papírem majiteli svědčícím. O papírech majiteli-doručiteli znějících máme dvě obecná ustanovení a to v § 371 o. z. o. a v čl. 307 obch. zák. O. z. o. považuje papíry majiteli svědčící za předměty neindividualisované. Vindikovaný předmět musí býti individualisován t. j. musí býti popsán takovými znaky, jimiž se ode všech podobných věcí stejného druhu liší (§ 370 o. z. o.), není-li toho, nelze vindikovati, ale to platí o každém předmětu, proto § 371 uvádí jen příklady, ale nemá samostatný obsah.⁸⁾ Byla ovšem snaha dát do § 371 více než příklady, totiž to ustanovení, že nabyvatel hotových peněz a papírů, na majitele nabývá vlastnictví vždy, je-li dobré víry, jak svědčí o tom závěrečná slova »z nichž žalovaný vědětí musil, že není oprávněn věc si přisvojiti.«⁹⁾ Toto ustanovení

⁶⁾ Spolkové záložny byly přeměněny na peněžní družstva.

⁷⁾ Rozhodnutí n. s. R II 29/33, Právník 1933, str. 352.

⁸⁾ Sedláček, Vlastnické právo, str. 178.

⁹⁾ Klange, Kommentar I/2, str. 86, Sedláček, l. c. str. 179. Co je podle o. z. o. výjimečným ustanovením, platí podle BGB obecně (§ 932).

bylo doplněno čl. 307 obch. zák., který výslovně stanoví, že vlastnictví k papírům majiteli svědčícím nabývá držitel dobré víry ať byl zcizitel kdokoliv, tedy i od zloděje atd.

Poněvadž dobrá víra se předpokládá u držitele věci (§ 328 o. z. o.), musila by druhá strana ve sporu dokázati, že držitel papíru věděl, anebo z okolností domnívati se musil, že věc patří někomu jinému (§ 326 o. z. o.). Tato dvě ustanovení zajišťují oběživost cenného papíru, neboť každý, kdo nabude v dobré víře papír, stává se jeho vlastníkem.

Zákon ponechává bez úpravy otázku, zda cenného papíru je zapotřebí ke vzniku, k trvání a k výkonu pohledávky.¹⁰⁾ Tento význam jmenuje se hmotně- či materiálně právní.¹¹⁾ V §§ 371, 1393 o. z. o. máme normován význam auporteurpapíru při převodu pohledávky. Nemáme normován význam auporteurpapíru při vzniku a při výkonu pohledávky.

V dalším nepřihlížíme k papírům označujícím společenský poměr.

II. Papír majiteli znějící je listinou, obsahující projev vůle, že se projevující zavazuje k určitému plnění, obsahuje tedy závazek. Tento projev vůle musí míti tu formu, že pod kontext projevu vůle zavázaný se podepíše (§ 294 c. ř. s., § 886 o. z. o.). Listina taková je povahou svou průkaznou listinou a skýtá plný důkaz o tom, že strana tento projev učinila (§ 294 c. ř. s.),¹²⁾ to znamená, že strana nemůže namítati, že tento projev není její.¹³⁾ Tato průkazná funkce listiny obsahuje zároveň materiálně-právní funkci, totiž podpis strany je projevem vůle ve smyslu soukromého práva (občanského a obchodního).

Obsahem svým listina taková je dlužním úpisem. Podle § 1001 musí dlužní úpis obsahovati označení dlužníka a věřitele a předmět závazku, což jsou materiálně-právní náležitosti této listiny.¹⁴⁾ Analogicky nutno použití tohoto předpisu také na jiné právní poměry. Naproti tomu připouští výjimečně §§ 371 a 1393 o. z. o. listiny, v nichž věřitel není označen. Je charakteristické pro o. z. o., že se o této výjimce blíže nezmiňuje, poněvadž o. z. o. nechtěl upravovati měnové, po př. peněžní poměry, s čímž auporteurpapíry velmi úzce souvisely, neboť šlo tehdy hlavně o státní půjčky, případně o válečné půjčky stavů (t. zv. památkv). Je jisté hrubým nedostatkem našich právních předpisů, že nemají žádného ustanovení o tom, jak se má věřitel individualisovati. Zákonodárce asi předpokládal, že tato individualisace bude stanovena v základním právním jednání (Grundgeschäft). Co je však základní právní jednání? I zde nemáme žádného ustanovení. Předpisy tyto jsou zřejmě kusé.

Musíme se poohlédnouti po předpisech řešících podobné případy. Předpis řešící obecný případ je § 1428. Dlužník platě, má právo žádati,

¹⁰⁾ Podle BGB (§§ 793 násl.) je pohledávka v papíru majiteli svědčícím inkorporována t. j. její vznik, trvání a zánik jsou vázány na existenci příslušného papíru. Základem jejím jest jednostranný slib dlužníkův plniti doručiteli papíru (Crome, l. c. II., str. 937). BGB sleduje celkem učení, jehož jedním ze spoluzakladatelů byl Randa, totiž t. zv. teorie kreační (§ 794) a vlastnické.

¹¹⁾ Hermann-Otavský v komentáři Rouček-Sedláček, díl VI, str. 140, Sedláček, O materiálně-právních funkcích pojistky.

¹²⁾ Srov. Hermann-Otavský, l. c.

¹³⁾ Sedláček v komentáři Rouček-Sedláček, IV, str. 206—208.

¹⁴⁾ Sedláček v komentáři Rouček-Sedláček IV, str. 572. — Jinak Tilsch, Einfluss des Zivilprocesses auf das materielle Recht, str. 238.

aby mu byl vrácen dlužní úpis. Papír na majitele je zvláštním druhem dlužního úpisu a proto může dlužník placení odepřít, není-li mu papír předložen. Spojíme-li toto ustanovení s §§ 371, 1393 o. z. o., shledáme, že jen vlastník papíru může vybrati dluh, neboť jen vlastník papíru může tímto papírem legálně nakládati, tudíž jen vlastník může legálně papír vrátiti dlužníku. Vlastníkem papíru je každý držitel dobré víry (§ 371) a je také věřitelem pohledávky, v něm naznačené (§ 1393). Je tedy Randova teorie vlastnického nabytí úplně správná. Z toho plyne:

- a) předložením papíru individualisuje se osoba věřitelova,
- b) vrácením papíru má dlužník jistotu, že nebude musiti platiti po druhém, neboť další bonae fidei possessor této listiny stal by se vlastním jejím, tudíž věřitelem a dlužník by mu musil platiti po druhé, aniž by mohl namítati, že již jednou bylo zaplaceno.

Dlužník mohl by namítnouti, že předložitel není vlastníkem a tudíž že není věřitelem. Tu by musil prokázati, že předložitel nabyl papíru za takových okolností, z nichž předložitel věděl anebo věděti musil, že se nestává vlastníkem na př. zloděj papíru, nebo kdo papír zpronevěřil. Z toho se nám podávají tyto případy:

- a) dlužník platil přínosci v dobré víře, že je vlastníkem papíru, ač jím nebyl,
- b) dlužník platil přínosci, který byl poslem nebo zmocněncem v dobré víře, že zmocnitel je věřitelem, ač tento jím nebyl,
- c) dlužník platil přínosci, věda, že tento není oprávněn papírem nakládati,
- d) dlužník platil přínosci za okolností tak podezřelých, že při řádné bedlivosti musilo mu býti jasné, že přínosce není oprávněn papírem nakládati.

Dlužník podle výše řečeného je povinen platiti vlastníku papíru, může však odepřít placení nevlastníku. Je tak povinen učiniti? Je povinen zkoumati, zda přínosce je vlastníkem? Vnější vztah mezi přínoscem a papírem je určen detencí (§ 309 o. z. o.), věřitelem je však vlastník papíru. Podle obecných zásad musil by věřitel prokazovati své právo (§ 1424 o. z. o.). V daném případě musil by dlužník prokazovati, že přínosce není vlastníkem (§ 328 o. z. o.). Úloha je obrácená a tím je také analogie § 1424 vyloučena. Hermann-Otavský poukazuje na duchaplnou analogii: tak jako nabyvatel papíru nestává se vlastníkem, pokud nabývá papír, jednal dolosně anebo z hrubé nedbalosti, tak také dlužník platě nevlastníku není zproštěn, pokud věděl anebo z hrubé nedbalosti nevěděl, že přínosce není vlastníkem.¹⁵⁾ Je pak zcela lhostejno, zda přínosce je detentorem nebo držitelem papíru, zda jej drží v dobré víře nebo obmyslně: rozhoduje, zda platící dlužník mohl se domnívati, že přínosce je vlastníkem papíru. Zloděj ukradne cenný papír (na př. slosovaný parciální úpis) a předloží jej k výplatě. Dlužník může jemu platiti, není-li dlužníku z okolností nápadné, že předložitel není vlastníkem. Dejme tomu, že by se zloděj obrátil na nejbližší banku a prodal by jí tento papír, banka jednala by bona fide a stala by se vlastnící a měla by právo žádati za výplatu onoho papíru. Obecenstvo nikdy by nepochopilo, proč by dlužník — jsa v dobré víře — neměl platiti v prvém případě (zloději) a musil platiti ve druhém (bance). Situace taková byla by pro dlužníka nemožná, neboť byl by vydán nebezpečí buď prodlení anebo dvojího placení, když z okolností

¹⁵⁾ Hermann-Otavský l. c., str. 149.

nemohl by poznati, zda předložitel je či není vlastníkem. Proto je analogie *Hermannna-Otavského* velmi důmyslná, spravedlivá a praktická.¹⁶⁾

Zaplatí-li dlužník nevlastníku je jen tehdy zproštěn svého dluhu, když plnil nevědomky, aniž byla nevědomost způsobena hrubou nebalostí. Vlastník papíru může se domáhati placení. Je otázka, jak je v tomto sporu uspořádáno důkazní břemeno. Je obecně přijatou zásadou, že zlý úmysl nebo hrubé zavinění musí dokázati poškozený.¹⁷⁾ Poškozený je vlastník papíru, který se domáhá plnění, jeho nárok opírá se o to, že dlužník plnil jinému buď ve zlém úmyslu anebo hrubým zaviněním. Musí tedy dokázati, že dlužník dopustil se takového poklesku. Tím docilujeme zase rovnováhy. Tak jako věřitel je chráněn při nabytí svého práva, tak i dlužník je chráněn při soluci.

III. Naskytá se nám další otázka: Je dlužník povinen plniti přínosci přesně podle listiny, anebo může namítati skutečnosti mimoskripturní? *Randa* tvrdil, že každý nabyvatel papíru nabývá originárně svého oprávnění. *Randa* byl veden analogií směnečného práva, analogií zcela přípustnou, poněvadž jde o útvary podobné. Dále je zde analogie se smlouvou ve prospěch osob třetích. *Randa* se této analogie nemohl dovolávati, poněvadž za jeho doby smlouva ve prospěch třetích byla v nynější formě vyloučena. Konečně prohlášení dlužníka plniti přínosci podle znení listiny můžeme podle analogie smluvních ustanovení prohlašovati za závazné a všechny mimoskripturní námítky vyloučiti. V první řadě bude rozhodovati znění listiny — papíru na majitele: prohlásí-li dlužník, že bude platiti podle listiny doručiteli papíru tak, jak je v listině uvedeno, jsou tím vyloučeny námítky ze základního právního jednání, pokud se nedají z listiny samé konstruovati. Odvolává-li se listina na základní jednání na př. na zápůjčku hypotekou zaručenou a dostal-li se papír do oběhu bez hypotekární zápůjčky, pak může dlužník namítati vadu základního právního jednání, jež je »kausou — důvodem« závazku dlužníkovy. Potud se domnívám, že *Randa* ve své teorii vlastnického nabytí zašel příliš daleko. Měl však na mysli t. zv. *cautio indiscreta*,¹⁸⁾ která žádný důvod neudává a která tvoří typický případ papíru na majitele; takový prostý platební slib: »Zaplatím 100 K doručiteli tohoto papíru« neodvolává se na žádné základní právní jednání a tudíž dlužník nemůže namítati vady základního právního jednání.

Druhá skupina námitek pochází *ex persona cedentis*. Zákon v § 1393 o. z. o. praví, že k cesi pohledávky z cenného papíru dostačí

¹⁶⁾ *Crome B. R. II*, str. 947. Nichts destoweniger ist auch der nicht verfügungsberechtigte Inhaber des Papiers zur Geltendmachung der Forderung legitimiert. Die Verfügungsberechtigung ist nicht vom Gläubiger als rechtsbegründender Faktor nachzuweisen, sondernes kann der Schuldner ihr Nichtvorhandensein einwenden, als das Recht des Inhabers bestreiten, wenn er sich mit dem entsprechenden Beweise belastet. Verpflichtet ist er dazu nicht; vielmehr ist es sein Recht, dem blossen Inhaber zu leisten. Eine solche Leistung ist Schuldtilgung, und führt gegen Aushändigung des Papiers vollkommene Befreiung des Ausstellers und Aufhebung der Verbindlichkeit herbei § 793, Abs. 1 BGB.

¹⁷⁾ *Sedláček* v komentáři *Rouček-Sedláček*, díl V, str. 755.

¹⁸⁾ BGB upravuje abstraktní papíry na majitele, což souvisí s tím, že základním právním jednáním je vyhotovení papíru majiteli svědčícího, obsahujícího platební slib dlužníkův srov. *Crome, BR II*, str. 938. V důsledku toho je zcela lhostejno, zda se papír dostal do oběhu legálně nebo nelegálně, dále je lhostejno, proč papír byl vydán na př. depotní list na majitele, neboť pro obor BGB je lhostejno, zda schovací smlouva byla platně uzavřena atd. Bylo-li vyhotovení papíru neplatné (pro nesvéprávnost, nelegitimovaným zástupcem, fyzickým donucením atd.) je pohledávka neplatná. Relativní vady vůle při vyhotovení papíru nečiní papír neplatným.

pouhý převod papíru. Zákon klade důraz na papír t. j. na písemné prohlášení dlužníka, jak je v papíru na majitele obsaženo. Z toho možno usuzovati, že tím mají býti námitky ex persona cedentis vyloučeny. R a n d o v o mínění, že každý vlastník nabývá pohledávku originárním způsobem není v souladu s § 1393. Poměr mezi cedentem a cesionářem při předání papíru na doručitele řídí se obecnými předpisy. Poměr mezi cesionářem a dlužníkem je určen papírem na majitele. Z toho tedy plyne, že není možno pro případ našich papírů na majitele vylučovati cesi. Podle původního o. z. o. byl problém vyčerpán.

V novelisovaném o. z. o. je dána další možnost převodu pohledávky, totiž pomocí smlouvy ve prospěch osoby třetí (§ 881 o. z. o.). A. uzavře s B. smlouvu, že splní určitý předmět třetí osobě, která bude určena držbou papíru obsahující tento platební slib A-ův podle znění této listiny. V tomto případě stává se každý držitel dobré víry vlastníkem papíru (§ 371 o. z. o., čl. 307 obch. z.) a nabývá věřitelského práva přímo z papíru, aniž je právním nástupcem toho, kdo byl dříve vlastníkem papíru. Příklady, které uvádí H e r m a n n - O t a v s k ý l. c. str. 151 pod č. 1.¹⁹⁾ dají se sem podřaditi, ale jde o případy velmi sporné, jak H e r m a n n - O t a v s k ý sám praví. Sem nepatří papíry legitimační, kdy dlužník si vyhradil právo plnění přínosci legitimace, aniž přínosce nějaké právo má. Zpravidla tyto legitimační známky nejsou žádnými listinami, nýbrž jen rozpoznávací znamením na př. lístky ze šatny, lístky v obchodech na výdej zboží, lístky tramvajní atp. Některé případy pojistek možno sem počítati. Celkem ani doktrína ani praxe nevytěžila dosud mnoho z ustanovení § 881 o. z. o.²⁰⁾

Z toho, co bylo řečeno je patrné, že není v zákoně zevrubně upravena právní povaha papíru na majitele a že vztah papíru ke vzniku a k výkonu pohledávky je upraven jen velmi kuse a že také cirkulace papíru na doručitele může se nyní řídití dvěma zcela rozdílnými předpisy.

4. Vkladní knížka a vklad.

I. Vyše v oddělení 2. popsali jsme vkladní knížku co do objektu a co do subjektu, nyní jest vyložiti, jaký je poměr mezi vkladem a vkladní knížkou.

Vkladní knížka podle § 10 zák. č. 302/1920 je

- a) papírem majiteli svědčícím,
- b) potvrzením vkladu.

O papírech majiteli svědčících psali jsme v oddělení třetím, kde jsme ze sporných ustanovení o. z. o. dovozovali význam a povahu papírů majiteli svědčících. Na rozdíl od BGB máme o těchto listinách velmi málo stanoveno a proto ani pojem (t. j. pozitivně-právní) papírů majiteli svědčících není tak omezen jako podle BGB. Jestliže podle BGB základem papíru majiteli svědčícího je platební slib dlužníkův obsažený v této listině, může býti podle o. z. o. jeho základem nejen jednostranný platební slib, ale i smlouva, a to i smlouva ve prospěch třetí osoby. Podle BGB smlouva ve prospěch třetí osoby, legitimované držbou papíru na majitele, neposuzuje se podle §§ 793 násl. a papír takový není papírem na majitele v technickém slova smyslu.

Vkladní knížka je podle zákona potvrzením vkladu, tím se poukazuje na právní jednání mimo vkladní knížku. Neobsahuje tedy vkladní

¹⁹⁾ Rektapapíry, v nichž jest při jménu oprávněného uvedena t. zv. střídavá (alternativní) aporteur-doložka («J. Novákovi nebo majiteli») dále t. zv. střídavý či alternativní šek podle § 3, odst. III šekového zákona č. 84/1906.

²⁰⁾ BGB považuje za důvod skripturního závazku jen písemné prohlášení v papíře majiteli svědčícím (Crome, BR II, str. 938), smlouvu ve prospěch držitele určitého papíru považuje za útvar rozdílný (Hellwig, Verträge zu Gunsten Dritter).

knížka pouhý jednostranný platební slib dlužníkův a vkladní knížka není cautio indiscreta, nýbrž je cautio discreta. R a n d o v a teorie byla zaměřena na cautio indiscreta a tím také všechny její důsledky. Jakkoliv se plně k této teorii přiznáváme, přece musíme učiniti mnohé úchytky. Ostatně v předcházejícím oddělení naznačili jsme, že papír na majitele podle o. z. o. může býti mnohotvárnější než R a n d a stanovil. Jinak tomu podle BGB, který sleduje teorii R a n d o v u do důsledků, čímž se stalo, že nemohl přiznati vkladní knížce vlastnost papíru majiteli svědčícího.

II. Zákon č. 302/1920 Sb. užil výrazu, že vkladní knížka je papírem majiteli svědčícím. Nikde nemáme řečeno, co je papírem majiteli svědčícím a zákon č. 302/1920 Sb. mluví o potvrzení (kvitanci) na majitele. P o t v r z e n í n a m a j i t e l e, nemá-li jíti o nic jiného než o kvitanci po rozumu § 1428 o. z. o., nemá žádného smyslu. Nesmíme však zapomínati, že vklad nebyl dán aby u peněžního ústavu definitivně zůstal, nýbrž aby byl vrácen, čili vklad nebyl dán solvendi, nýbrž obligandi causa, to znamená, že potvrzení zároveň obsahuje závazek vrátiti vklad. Zní-li potvrzení na majitele, znamená to, že peněžní ústav se zavazuje vyplatiti vklad doručiteli papíru majiteli svědčícího. Jiný smysl (vim ac postetatem) ustanovení toto míti nemůže.

Při papírech majiteli svědčících rozeznává doktrina spětí papíru s pohledávkou, v něm písemně označenou

- a) při vzniku pohledávky,
- b) za trvání a při převodu pohledávky,
- c) při splnění pohledávky.

Je-li vznik trvání a převod pohledávky jakož i splnění spjata s papírem tak, že pohledávka vzniká, jakmile se papír dostane do oběhu a přechází s vlastníka na vlastníka papíru a pohledávka trvá tak, jak je označena v papíru a pohledávka zaniká jen, vrátí-li věřitel papír dlužníku, je spojení pohledávky s papírem úplné a v doktríně mluví se o s k r i p t u r á c h, jejichž prototypem jsou parciální dlužní úpisy. Ne vždy je spojení pohledávky s papírem tak úplné. Přehlédneme, do jaké míry pohledávka z úsporného vkladu je spjata se vkladní knížkou.

A. Podkladem vkladní knížky je vklad u peněžního ústavu, který je právnicky určen smlouvou mezi komitentem a peněžním ústavem, že tento přijme peníze na účet otevřený na základě této smlouvy a z tohoto účtu bude peníze vypláceti na požádání buď hned anebo v určité lhůtě.²¹⁾

Výše jsme uvedli, že tato smlouva může býti buď prostá nebo kvalifikovaná. Prvá se nazývá vklad na běžný účet, druhá vklad na vkladní knížku čili vklad úsporný. Ponecháváme stranou způsob, jakým se tyto smlouvy uzavírají, poněvadž je pro naše výklady

²¹⁾ Proti tomu mohl by se uvést případ t. zv. darování vkladní knížky peněžním ústavem, které se děje při narození, svatbě atp. Není zde podstatně úchytky od normálního vydání vkladní knížky. V normálním případě přijde komitent do banky a ukládá peníze žádá, aby mu byla vydána vkladní knížka znející na určité jméno. Vzájemným přijetím vkladu a vkladní knížky uzavřena je smlouva o vklad (vkladový účet). Zde vklad učinil peněžní ústav sám, vydal vkladní knížku a tato byla přijata obdarovaným, čímž došlo ke smluvnímu poměru ve prospěch majitele vkladní knížky. Dostala-li by se vkladní knížka jinak do oběhu, může peněžní ústav vždycky namítati, že vklad nebyl učiněn, poněvadž ten je závazně učiněn teprve tehdy, když obdarovaný vkladní knížku přijme. Do té doby může peněžní ústav základní vklad zrušiti a vkladní knížka bez něho v oběh vešlá je neplatná.

nerozhodný, ač ve sporném případě může míti značný význam. Oba druhy vkladů jsou podstatně stejné, oba jsou na vydání vkladní knížky nezávislé.

Vkladní knížka neobsahuje toto základní právní jednání. Tato smlouva mezi peněžním ústavem a vkladatelem je reformální smlouva (§ 863 o. z. o., čl. 307 obch. zák.). Vzhledem na tuto smlouvu je vkladní knížka pouhou stvrzenkou (§ 1, odst. II. zák. č. 239/1924 Sb.). Stvrzenka tato není ani dlužním úpisem stricto sensu (§ 1001 o. z. o.) ani kvitancí (§ 1426 o. z. o.), nýbrž má náležitosti obou: jednak potvrzuje, že vklad byl učiněn, jednak prohlašuje peněžní ústav, že tento vklad vyplatí podle ustanovení svých obchodních podmínek, které jsou součástí vkladní smlouvy. Vklad byl učiněn obligandí causa, což jsem na jiném místě vyložil tak, že jednání toto je charakterisováno jako jednání obligační a soluční zároveň (Obligační právo I.). Proto má potvrzení o vkladu náležitosti jak dlužního úpisu, tak i kvitance.

Peněžní ústav smí potvrditi vklad jen skutečně učiněný. Dříve bývalo možné, že peněžní ústav dal úvěr komitentovi a tento úvěr, který v knihách peněžního ústavu veden byl jako pasivum na účtu peněžního ústavu a jako aktivum v účtě komitentově, byl podkladem vydání vkladní knížky, při čemž úrokování bylo jednotné. Nyní by se úvěr na běžném účtu úrokoval jako dluh a mohl by býti převeden na vkladní účet dlužníkův, kde by se jevil jako aktivum, a mohl by býti úrokován jako vklad. Poněvadž mezi úrokem aktivním a pasivním je značný rozdíl, je takové vydávání vkladních knížek velmi omezené. Dále není možné vydávati vkladní knížky v tom případě, když komitenti neučinili žádný vklad na hotovosti, ale uložili vkladní knížky cizího peněžního ústavu nebo jiné cenné papíry. (Jiné případy viz Jeřábek, Komentář k bankovnímu zákonu, str. 212.) Pomíjíme podvodné vydání vkladní knížky bez jakéhokoliv podkladu. O tom, zda vkladní knížka je platná i bez skutečného vkladu viz níže pod C.

Smlouva řečená neomezuje se na jediný vklad, nýbrž je rázu trvalého; peněžní ústav projevuje ochotu přijímati platy ve prospěch určitého vkladového účtu a zavazuje se legitimované osobě vklady tyto vyplatiti. U vkladu na vkladní knížku je to ta osoba, která předloží vkladní knížku k výplatě. Platy na dotčený vkladový účet mohou se konati bez ohledu na vkladní knížku, ale výplata může se státi jen osobě, která předloží vkladní knížku.

Podkladem vkladní knížky je smlouva mezi komitentem a peněžním ústavem s doložkou, že výplatu vkladů může žádati majitel vkladní knížky. Jde zde tedy o smlouvu ve prospěch osoby třetí,²²⁾ kde třetí osoba je určena vlastnictvím vkladní knížky. (Srov. Gschützner, Klang Kom. 2/II, str. 229, Thur, Schweizer Obl. R. str. 631.) To znamená, že vklad ve prospěch tohoto vkladového účtu čili ve prospěch této vkladní knížky může učiniti kdokoliv bez ohledu na ni, ale věřitelem t. j. osobou, která může jediné výplatu žádati, je vlastník knížky. Podle o. z. o. není na závalu, aby taková listina nebyla považována za papír majiteli svědčící a proto mohl § 10 zák. č. 302/1925 Sb. prohlásiti vkladní knížku za papír majiteli svědčící, aniž měnil něco na obecných ustanoveních o papírech na majitele. Platnost vkladní knížky závisí na platnosti základního právního jednání, pokud vadu základního právního jednání může peněžní ústav uplatniti, o tom viz níže pod C.

Podle zákona č. 239/1924 Sb. dějí se zápisy ve vkladní knížce tím způsobem, že se vklad připočte k dosavadní výši pohledávky a součet se vyznačí, podobně se označí výběr a pohledávka po výběru, čili jak praví zákon »aby vykazovala stav (saldo) vkladu po vyznačení změny v jeho výši« (§ 1, odst. II.). Tato zákonná slova nejsou úplně správná. Jde-li o úročný vklad měly by se ihned propočítati úroky, což se neděje, nýbrž úroky tyto propočítají se buď pololetně nebo (nyní výhradně) celoročně a připsí se na vkladním účtu. Při předložení vkladní knížky připsí se pak do ní. Tak vkladní knížka neukazuje přesně výši pohledávky. Podobně se připsí do vkladní knížky platy ve prospěch její mezi tím došlé.

Tyto jednotlivé zápisy jsou stvrzenkami o pohybech na vkladním účtu ve smyslu zákona č. 239/1924 Sb. Jednotlivé zápisy musí býti potvrzeny buď firemně anebo obchodním zmocněncem peněžního ústavu. Zápisy tyto jsou nejcharakterističtější částí vkladní knížky.

²²⁾ V á ž n ý č. 4014.

B. 1. Pohledávka zní ve prospěch majitele vkladní knížky a je tudíž jejím věřitelem ten, kdo disponuje vkladní knížkou. Touto může disponovati neomezeně její vlastník, jímž jest každý držitel dobré víry. Vkladatel není věřitelem a jako takový nemá žádné oprávnění na vklad, ani strana, která uzavřela s bankou smlouvu o vklad (vkladový účet), nemá žádný nárok na výplatu vkladu. Z toho plyne, že není žádný věřitel, není-li vkladní knížky. Byla-li vkladní knížka zničena a nebyla-li umořovací řízením nahrazena novou, je vklad bez věřitele. Peněžní ústav nemůže však svůj závazek považovati za zaniklý. Předně je zde otázka, zda tím není dotčena původní smlouva mezi peněžním ústavem, na základě jejímž spočívá vkladový poměr.

Mohlo by se říci, že doložka ve prospěch třetí osoby zánikem vkladní knížky stala se neplatnou, poněvadž se splnění stalo nemožným. Poněvadž však smluvník nemá míti žádného nároku na vklad, nemůže zánikem doložky ve prospěch třetí osoby něco nabýti. Jiná otázka je, zda mohou vkladatelé žádati za vrácení vkladu, když složili peníze ve prospěch majitele určité vkladní knížky a takové osoby není, poněvadž není vkladní knížky. Odpověď na tuto otázku přesahuje úkol tohoto článku, směrnice pro řešení najde čtenář v mé knize *Nepravé jednatelství a versio in rem*.

Peněžní ústav nemůže si vklad přisvojiti, poněvadž není zde nikdo, kdo je legitimován prohlásiti, že není věřitele. Musí tedy peněžní ústav vyčkati čtyřicetileté lhůty, t. j. čtyřicet let ode dne, kdy poslední vklad byl učiněn, nebo poslední výplata byla konána, nebo, kdy ústav naposled připsal úroky (§ 12, odst. I. zák. č. 302/1920 Sb.). Ústav připsuje úroky dále až do výše kapitálu (§ 12, odst. II., zák. č. 302/1920 Sb.). Může se tedy lhůta čtyřiceti let prodloužiti o mnoho let od zničení vkladní knížky. Těchto případů není málo. Peněžní ústavy rozdávají vkladní knížky s malým vkladem a příjemci je leckdy pohodí, takže se náhodně zničí, aniž se o umoření může žádati, poněvadž poznávací části vkladní knížky nejsou známy, v pozůstalých věcech vkladatelů zemřelých jsou někdy založené vkladní knížky zničeny náhodně atp.

2. Přejedání pohledávky děje se změnou vlastnictví ke vkladní knížce.

Jakmile se určitá osoba stala vlastníkem vkladní knížky, stala se i věřitelem peněžního ústavu a má nárok na vyplacení vkladu. Její nárok opírá se úplně a jedině o základní právní jednání a to bezprostředně tak, jako by byla prvním nabyvatelem vkladní knížky. Její nárok je určen výší salda, jež je ve vkladní knížce vyznačen, a mimo to má nárok, aby všechny platy, které učiněny byly »ve prospěch vkladní knížky« a dosud do ní zapsány nebyly, byly v ní řádně vyznačeny, tak aby mezi vkladovým účtem a vkladní knížkou byla úplná shoda.

Časový předchůdce držitele vkladní knížky není jeho předchůdcem ve věřitelství, proto všechna ujednání, která se stala mezi předchůdcem a peněžním ústavem, mají platnost jen mezi nimi. Podobně je tomu s úmluvou s dočasným věřitelem a peněžním ústavem. Je-li však taková úmluva vyznačena ve vkladní knížce, pak modifikuje nárok vlastníka jejího a přechází s touto modifikací na všechny další vlastníky této knížky. Tím není dotčeno tvrzení, že základním právním jednáním je smlouva mezi peněžním ústavem a jejím komitentem o vklad a vkladový účet, neboť této smlouvy nedotýkají se úmluvy mezi vlastníkem vkladní knížky a peněžním ústavem. Takové úmluvy mohou jen modifikovati věřitelský a dlužnický poměr obou těchto stran. Týkati se mohou výplaty vkladu, úrokové míry, poshovění, prominutí dluhu atd.

Co se týče této modifikace poměru mezi vlastníkem vkladní knížky a peněžním ústavem, dlužno podotknouti, že úrokování a lhůty výpovědní bývají někdy určovány

jednostranně peněžním ústavem. Tento může tak učiniti, jestliže si tak vyhradil ve stanovách, neboť tato výhrada je součástí základního právního jednání. Není-li tomu tak, musí s jednotlivými vlastníky vkladních knížek sjednávatí osobitě úmluvy, což je věc prakticky neproveditelná. Dnes vládním nař. č. 209/1940 Sb. (325/1940 Sb.) stanovena je maximální úroková míra (§ 5, odst. VI.), tak i podmínky výplaty vkladu, ale peněžní ústav může výplatu podmínit delšími lhůtami a menšími částkami (§ 5, odst. IV. cit. nař.). Při tom je ponecháno stranám na vůli, zda chtějí při delších výpovědních lhůtách docílití vyššího úročení. Tato úmluva, má-li se týkatí každého vlastníka vkladní knížky, musí býti ve vkladní knížce vyznačena. Jde o individuální dodatečnou úmluvu a ne o generální výhradu peněžního ústavu, která je součástí základního právního jednání.

C. 1. Dlužník — peněžní ústav — je povinen vyplatiti vklad jen předložiteli vkladní knížky,²³⁾ poněvadž podle smlouvy, mezi peněžním ústavem a vkladatelem uzavřené, není věřitelem vkladatel, nýbrž vlastník vkladní knížky,²⁴⁾ který se peněžnímu ústavu legitimuje předložením této vkladní knížky k výplatě.²⁵⁾

Peněžní ústav nemůže vznášeti námitky z osoby dřívějšího vlastníka vkladní knížky, poněvadž tento není právním předchůdcem předložitele vkladní knížky, neboť nejde o přechod pohledávky postupem — cesí. Každý vlastník vkladní knížky odvozuje své věřitelské právo přímo ze základního jednání a nikoliv z tradice vkladní knížky z předchůdce na nástupce. Poněvadž se vlastnictví ke vkladní knížce nabývá ulehčeně podle § 371 o. z. o., nemusí býti předatel vlastníkem vkladní knížky, a tudíž ani věřitelem.

2. Poměr vkladní knížky k základnímu právnímu jednání je tak upraven, že je zakázáno vydávati vkladní knížky bez skutečného vkladu (věta druhá § 1, odst. II zák. č. 239/1924 Sb., čl. XIII. zák. č. 54/1932 Sb.). Řešice důsledky tohoto ustanovení, musíme rozeznávati dva případy:

a) vkladní knížka byla připravena k vydání a peněžní ústav čeká jen na učiněný vklad, peníz do peněžního ústavu vložen není a vkladní knížka proti vůli ústavu dostane se do oběhu (na př. je ukradena) a držitel dobré víry předloží ji k výplatě,

b) peněžní ústav o své újmě bez skutečného vkladu vydal vkladní knížku.

V prvním případě dostala se knížka do oběhu bez základního právního jednání a peněžní ústav (i kdyby řízení umořovací nebylo bývalo zahájeno) může namítati, že vklad nebyl učiněn a že tudíž žádná pohledávka

²³⁾ S pohledávkou vkladní knížky může s právním účinkem nakládati jen ten, kdo se vykáže její držbou. Omezení rušící tento důsledek vkladní knížky jako papíru majitelé svědčícího, musí býti zřejma ze samé vkladní knížky. Jinak nepůsobí tato omezení proti bezelstnému nabyvateli vkladní knížky V á ž n ý č. 8023, srov. č. 14.181, 15.277.

²⁴⁾ Vkladatel nemůže disponovati vkladem bez vkladní knížky, nanejvýš může peněžní ústav mu vyplatiti, neboť předložiteli vkladní knížky musil by peněžní ústav znovu vyplatiti V á ž n ý č. 12.212. — Jediným věřitelem je vlastník vkladní knížky V á ž n ý č. 13.738, proto i vklad, který dosud není ve vkladní knížce zapsán, nemůže býti vyplacen nikomu jinému než vlastníku vkladní knížky. Jinak podle BGB, kde vkladatel zůstává věřitelem, pokud nepostoupil svou pohledávku vlastníku vkladní knížky.

²⁵⁾ Předpokladem je však pro nabytí vlastnictví bezelstné nabytí držby. Viz případ V á ž n ý 9021: A půjčil B-ovi vkladní knížku na zřízení zástavy u C, B pak postoupil nárok na vrácení vkladní knížky od C-a D-ovi; A i D žádali u C-a za vydání vkladní knížky, kterou C složil u soudu. D se nestal vlastníkem, poněvadž se nestal držitelem, vlastníkem zůstal A. — Vnesením vkladní knížky do kmenového jmění veřejné společnosti stávají se společníci spoluvlastníky vkladní knížky V á ž n ý 7610.

ze vkladu nevznikla. Vkladní knížka není oběživým cenným papírem, není věcí zastupitelnou, není cenným papírem abstraktním (*cautio indiscreta*), vkladní knížka nemá být také platidlem. Kdo nabývá vkladní knížku má se přesvědčiti o tom, zda vklad skutečně byl učiněn, jinak jedná na vlastní nebezpečí.

Ve druhém případě základní právní jednání t. j. smlouva o vydání vkladní knížky stala se sice skutkem, ale toto právní jednání přičítá se zákonnému zákonu. Máme toto právní jednání považovati za neplatné čili jak říká nejvyšší soud za nicotné, či pouze za trestné? Mínění nejsou jednotná. Praxe nejvyššího soudu kloní se spíše k tomu, že právní jednání přičítá se zákonnému zákonu jsou vesměs neplatná. Doktrina uznává, že i zakázané smlouvy mohou být platné, je-li jen zakázáno takové smlouvy sjednávati po živnostensku, nebo je-li jen jedné straně taková smlouva zakázána, nebo je-li jen zakázáno určité smlouvy sjednávati v určitém čase a na určitém místě, nebo prohlásí-li zákon sám zakázané právní jednání za platné, nebo jsou-li jen určité výhrady smlouvy zakázané.²⁶⁾ Jsou to jen směrnice, logicky vyplývající ze zákonných ustanovení. V daném případě nemáme ani jeden znak platnosti zakázaného právního jednání a proto musíme za to míti, že základní právní jednání je v tomto případě neplatné. Peněžní ústav je nejen oprávněn, ale i povinen výplatu na takovou vkladní knížku odmítnouti.²⁷⁾ Nemůžeme v tomto případě použiti § 917, odst. II, poněvadž toto ustanovení chrání bezelstného třetího při fingovaných, ale nezakázaných právních jednáních, nechrání ho však při neplatných právních jednáních podle § 879.

Základní právní jednání bylo z jiného důvodu neplatné, na př. vklad učinila osoba nepřičetná. Je možno namítati neplatnost tohoto jednání? Není peněžní ústav liberován placením předložiteli vkladní knížky, jejíž základní právní jednání je neplatné? Nemáme přímého ustanovení a proto jsme odkázáni jen na nepřímé usuzování, v němž hraje značnou úlohu analogie. Vkladní knížka je papírem na majitele, ale vlastnictví se nabývá již bezelstnou titulovanou držbou.²⁸⁾ Je-li tato ochrana dobré víry tak závažná, že se nepřihlíží k nepříznivým okolnostem bezprostředně držitele se týkajícím, tím spíše musíme souditi na ochranu dobré víry proti nepříznivým okolnostem, které jsou držiteli papíru zcela odlehlé. Proto musíme omeziti námitku ze základního právního jednání, jen na námitku, že vklad nebyl učiněn. Proto také ve všech jiných případech je peněžní ústav liberován placením předložiteli vkladní knížky. Nabyvatel dobré víry je oprávněn výplatu požadovati bez ohledu na takové vady základního jednání. Zdůrazňujeme, že jde zde o ochranu dobré víry.²⁹⁾ Byly-li obě stra-

²⁶⁾ Kubeš v komentáři Rouček-Sedláček, sv. IV, str. 128, Ehrenzweig System II, str. 161, Sedláček *Obligační právo* I, str. 40.

²⁷⁾ Případ V á ž n ý 8023 je rozhodován před platností zákona č. 54/1932 Sb., po té musilo by se říci, že jde o neplatnou vkladní knížku, poněvadž byla vydána bez skutečného vkladu.

²⁸⁾ Proto předložitel je bez dalšího považován za vlastníka vkladní knížky a tím za věřitele. V á ž n ý č. 8023, 9354, 15.119. — Předpokládá se, že vkladní knížka je pravá t. j. byla vydána peněžním ústavem podle předpisů.

²⁹⁾ V rozhodnutí V á ž n ý č. 4489 jde o pokrytné právní jednání (strana konala peněžnímu ústavu platy, které byly ve vkladní knížce potvrzeny jako vklady, ale p. ú. namítal, že to v pravdě nebyly vklady, nýbrž splátky na směrečný dluh). — Třetí osoba je ve své dobré víře chráněna již podle § 917, II, o. z. o. — Podobně jde o pokrytné jednání V á ž n ý 8023 (rodle dnešního stavu byla by vkladní knížka neplatná, neboť byla vydána bez skutečného vkladu).

ny (peněžní ústav a majitel vkladní knížky) obmyslné, není peněžní ústav liberován vůči třetím osobám, které mají regresní nároky z neplatného základního jednání, aniž příjemce výplaty je chráněn proti nárokům z t. zv. bezdůvodného obohacení, což v našem právu je řada různých nároků. Jinak podle směrnice Hermannova-Otavského musíme ochranu dobré víry přiznati nejen majiteli vkladní knížky, ale i peněžnímu ústavu, takže každá strana je o sobě v okruhu své dobré víry chráněna proti nárokům třetích osob, ale na druhé straně každá obmyslná strana je jim vystavena.³⁰⁾ Nároky jsou dány také jen v rámci dobré víry.

3. Další námitky, které podle zákona může vznášeti jsou podle § 10 zák. č. 320/1920 Sb. tyto:

- a) že výplatě je na závadu řízení umořovací (o tom bude pojednáno později),
- b) že soud zakázal výplatu (o čemž později),
- c) že vklad je podle stanov vázán.

Tato třetí námitka je průlomem do zásady, že pohledávka z papíru na doručitele je vázána na listinu a trvá podle ní a souvisí s tím, že je vázána na základní právní jednání. Stanovy peněžních ústavů často obsahují ustanovení, že se vklad vyplatí za určitou lhůtu po předložení vkladní knížky nebo že se vyplatí jen peníz, jehož výše je předem stanovena. Tak jsou tato a podobná ustanovení stanov podle zákona součástí vkladní knížky a předložitel její nemůže se odvolávati na to, že mu stanovy peněžního ústavu známy nebyly. Mnohé peněžní ústavy zařazují na konec vkladní knížky příslušná ustanovení stanov, ale tato ustanovení nejsou podepsána, nemají tudíž vlastnost listiny. Známe vkladní knížky, kde není na omezení co do výplaty vkladů žádného odkazu a přece se peněžní ústav může odvolati na omezení ve stanovách uvedená.³¹⁾

³⁰⁾ Základní právní jednání při jiných cenných papírech možno také napadnutí pro nedostatek vůle, což může býti třeba jen vydání papíru majiteli svědčícího na př. že papír byl vydán v žertu, k učebným účelům, při čemž dobrá víra nabyvatelova musí býti chráněna. Při absolutním nedostatku vůle ani dobrá víra nabyvatelova není chráněna. Cromé, BR, str. 40. — Byla-li vkladní knížka vydána osobou, k vydávání vkladních knížek nezpůsobilou, není sice vkladová smlouva neplatná, ale doložka, že se vklad vyplatí na předložení vkladní knížky je neplatná, vkladní knížka je pouhým výpisem z běžného účtu, ale není papírem majiteli svědčícím.

³¹⁾ Zvláštní výhrada je uvedena v případě V á ž n ý č. 15.469: záložna (Kampelička) si vyhradila zkoumati nároky toho, kdo předloží vkladní knížku k výplatě, N. s. uvedl: »Jde o plnění ze vkladní knížky, která má povahu papíru majiteli svědčícího. S pohledávkou z takové knížky může s právním účinkem nakládati ten a jen ten, kdo se vykáže držbou knížky. Podle pravidel pro vkladatele otištěných ve vkladní knížce a jsoucích tedy součástí smlouvy mezi závazným ústavem a oprávněným z vkladu má žalovaná záložna právo zkoumati nároky toho, kdo vklad vybírá, povinen k tomu však není. Odpírá-li dlužník v takovém případě vyplatiti vklad, jest mu dokázati, že ten, kdo předkládá vkladní knížku k výplatě nabyt platného nároku na výplatu vkladu.« Takovou doložkou stává se tedy vkladní knížka legitimárním papírem, podobně jako je tomu ex lege podle BGB. — V dalším rozhodnutí V á ž n ý č. 15.691 zaujal n. s. hledisko toto: »Vkladní knížka obsahuje sice výpis ze stanov a v něm ustanovení, že představenstvo může, majíc obavu, že knížka není v pravých rukou, t. j. v rukou vkladatele nebo jeho zákonitého nástupce, vydání vkladu odepřít, jest pokládati za vázanost vkladu ve smyslu § 10 zák. č. 302/20 Sb.« — Záleží tedy na znění listiny — vkladní knížky — zda je možno považovati ji za papír majiteli znějící anebo za pouhý legitimární papír. Stanovisko je jistě správné a které v závěru také hodnotíme. Stanovy nutno považovati za součást vkladní knížky podle slov zákona V á ž n ý č. 4014, ale přece je lépe vše v listině označiti, poněvadž jinak může nastati konflikt mezi zněním stanov a ochranou dobré víry majitele vkladní knížky.

4. Musí peněžní ústav bezpodmínečně vyplatiti vklad každému předložiteli vkladní knížky? Zákon praví, že »každý, kdo takovou knížku předloží, jest pokládán i bez průkazu totožnosti za řádného držitele a budiž mu vyplacena žádaná částka«. Zákon nepraví, že předložitel je řádným držitelem (t. j. vlastníkem), ale že je pokládán za něho. To znamená jednak, že osoba, žádající výplatu, legitimuje se pouhým předložením vkladní knížky, jednak peněžní ústav není povinen dále pátrati, jaký je poměr předložitelův ke vkladní knížce, zda je jejím vlastníkem, nebo zda je zmocněncem či poslem vlastníka, nebo zda je držitelem obmyslným, nebo zda je zmocněncem nebo poslem obmyslného držitele. Podle uvedeného pravidla Hermanna-Otavského je chráněna dobrá víra každé z obou stran, ale jen dobrá víra a nic jiného. Peněžní ústav nesmí tedy vyplatiti žádanou částku osobě, o níž je mu známo, že je obmyslným držitelem, poněvadž jinak byl by spoluvinným s obmyslným držitelem a byl by práv vlastníku vkladní knížky. Vyžaduje se vědomost peněžního ústavu? Jak naložiti s hrubou nedbalostí, čili když peněžní ústav nevěděl o tom, že předložitel není ani vlastníkem vkladní knížky, ani jeho zmocněncem nebo poslem, ačkoliv při řádné pozornosti by to věděti musil. Prakticky mezi oběma případy není rozdílu, poněvadž vědomost dá se dokázati jen ze vnějších známek, tedy že peněžní ústav to věděti musil. Proto musíme vědomost a nevědomost zaviněnou hrubou nedbalostí stavěti na roveň. Případy lehkého zavinění jsou sporné, ale pro praxi se doporučuje, aby peněžní ústav neodpovídal za lehké zavinění, poněvadž by se tím dostával do nesnesitelné situace a tak se domníváme, že z uvedených slov zákona můžeme vyčísti, že peněžní ústav za lehké zavinění neodpovídá.

5. Náležitosti vkladní knížky.

I. Vkladní knížka je listina, musí tudíž obsahovati projev vůle. Náležitosti vkladní knížky nejsou v zákoně přesně určeny. Vkladní knížka obsahuje dvoje prohlášení vůle. Předně je to obecné prohlášení, jímž se činí listina vkladní knížkou: označení vkladní knížky číslem, určitým jménem, které může býti fingované. Tímto označením liší se vkladní knížka od druhých. Toto obecné označení je podepsáno peněžním ústavem (firmováno).

Vedle tohoto označení vkladní knížky, má obsahovati potvrzení o učiněném vkladu nebo výběru a to tak, že se vklad připočte k dosavadní výši vkladu, výběr se pak odepíše a výsledek se zapíše, takže »vykazuje stav vkladu (saldo) po vyznačení změny v jeho výši« (§ 1, odst. II. zák. č. 239/1924 Sb.). Tyto zápisy jsou nejcharakterističtější částí vkladní knížky a zákon č. 239/1924 Sb. (54/1932 Sb.) považuje je patrně za charakteristický znak vkladní knížky.

Tím mělo se zameziti obcházení zákona č. 239/1924 (54/1932), aby osoby neprivegované nevydávaly potvrzenky o vkladech, které by se podobaly vkladním knížkám, takže obecnstvo by se domnívalo, že jde o vkladní knížky. Poněvadž pak zákony č. 239/1924 Sb. a č. 54/1932 Sb. postavily vklady na vkladní knížky pod zvláštní ochranu zákona, byla snaha, aby obecnstvo nebylo mylně sváděno ukládati peníze u ústavů a osob, které nebyly privilegované. Vkladní knížka, takto charakterisovaná, je opisem běžného účtu ve formě knížky. Takové opisy z běžných účtů dávají neúvěrná společenstva (družstva) o úsporných vkladech svých členů. Podle mínění praxe jest pohledávka vázána na určitou osobu, že platí za majitele (věřitele) vkladu po tak dlouho, pokud jiná osoba neprokáže, že ona jest pravým věřitelem, nikoli proto, že knížku má, nýbrž že

vklad náleží jí. Třetí osoba, která ukládá peníze na takovou cizí knížku, nese důsledky z toho vyplývající, když peněžní ústav, důvěřuje v zevní zdání věci, za svého věřitele pokládá toho, na jehož jméno knížka byla vystavena. Ovšem jsou i tyto členské knížky papíry legitimacími potud, že peněžní ústav jest oprávněn vyplatiti vklad tomu, kdo knížku předloží, avšak jen v tom smyslu, že smí pokládati předložitele za oprávněného k vybrání vkladu, nikoli však za jeho majitele. (Vázný 4247, srov. též č. 16.549.)

Bankovní závody vydávají opisy běžných účtů ve formě knížek, které se nazývají »kontra-knižky«, »proti-knižky«, »opisy« nebo »výtahy z běžného účtu« a pod. Vzhledem na ustanovení zákona o vkladních knížkách je patrně zakázáno vykazovati saldo při každém vkladu nebo výběru. Stav účtu je podle toho možno vykázati pouze v pravidelných obdobích, ve kterých se uzavírá běžný účet. Koeser (Č. bankovní a bursovni zákony, str. 353) navrhuje zcela správně, aby kontra-knižky byly opatřeny doložkou, že nejde o cenný papír, o knížku vkladní, že výběry jsou vázány na písemnou disposici účtu nebo jeho plnomocníka, že pouhé předložení knížky nepostačí (l. c.). Doložku takovou považujeme za velmi závažnou a měla by býti umístěna v čele knížky a firmována bankovním podnikem.

Máme tedy »knížky« různého druhu: jednak papíry majiteli znějící, jednak legitimací papíry, jednak pouhé duplikáty účtu.

II. Vkladní knížka je papírem na majitele a to má velmi pronikavé důsledky. Její charakteristika je dána tím, že při potvrzení vkladu nebo výběru označí se saldo vkladového účtu. Takto označené potvrzenky o vkladu nejsou však charakteristickou známkou. Podle toho totiž musily by býti vkladními knížkami a tím také papíry na doručitele také výpisy z účtu poštovní spořitelny, v nichž je uvedena počáteční pohledávka, dále přípisy po př. odpisy, na konec konečná pohledávka, nebo výpisy z účtů některých peněžních ústavů, které je zasílají komitentům při každém pohybu na účtu. Nikdo nepovažuje tyto výpisy z účtu za vkladní knížky a přece podle doslovného znění zákona mělo by se s nimi nakládati jako s vkladními knížkami.

Charakteristické známky vkladní knížky jsou tyto:

- a) forma vkladní knížky, u peněžních ústavů obvyklá a u obecnstva přijímaná jako charakteristická pro vkladní knížku,
- b) výhraza peněžního ústavu, že zaplatí jen předložiteli knížky bez dalšího zkoumání předložitelovy legitimace,
- c) potvrzení o vkladu a výběru s udáním výše vkladu.

Zákon mří na všechny tři náležitosti, ale bohužel upravil výslovně jen třetí, druhou upravil neúplně a prvou pomínil mlčením. Je pravda, že nelze obecným předpisem stanoviti přesnou, neprůznou mez mezi vkladní knížkou a jinými potvrzeními o účtu strany u peněžního ústavu. Nemáme se však držeti slov, ale smyslu (vim ac potestatum) ustanovení. Smysl je však ten, že mají býti zachyceny všechny náležitosti vkladní knížky, jak jsou výše uvedeny, neboť obecnstvu má se dostati v oblíbené vkladní knížce cenného papíru, o němž ví, že uvolňuje lehkou realizaci vkladu, jeho bezejmennost, a to jsou vlastnosti, na něž široké vrstvy střídalu kladou značnou váhu. Toto zachytiti je »jasným úmyslem zákonodárce« (§ 6 o. z. o.), tento úmysl musíme respektovati.

Výklad, který dáváme ustanovení § 1, odst. II zák. č. 239/1924 Sb. resp. čl. XIII zák. č. 54/1932 Sb. a § 10 zák. č. 302/1920 Sb. je tak průzračný a tak přesný, že v praxi neunikne ani jeden případ mámení obecnstva nepravými vkladními knížkami. Tento výklad poskytuje dostatečný podklad, aby také obcházení těchto zákonných předpisů mohlo se stíhati jako nekalá soutěž po př. jako správní delikt.

III. Tradiční forma vkladní knížky je ta, že na začátku je uvedeno číslo vkladní knížky po př. číslo vkladu, název »Vkladní (spořitelní) knížka« a jméno ústavu, pak jméno, na něž vkladní knížka zní, to vše je podepsáno. Na to následuje místo pro poznámky peněžního ústavu, které musí býti řádně podepsány a tvoří součást této listiny. To jsou obecná ustanovení. Pak následují výpisy ze vkladového účtu, které musí býti také řádně podepsány, poněvadž jsou to projevy vůle peněžního ústavu. Na konec bývá někdy otištěn výtah z jednacního řádu a ze stanov peněžního ústavu.

Forma tato vyvinula se zjevně pod vlivem livret d'épargne. jenže livret d'épargne není žádným papírem na doručitele. Takové označení vkladní knížky neodpovídá ani BGB ani o. z. o. V důsledku toho máme vkladní knížku nedostatečně vybavenou. Označení samo »Vkladní (spořitelní) knížka« je příliš málo výrazné, aby nám charakterisovalo listinu takové důležitosti jako je vkladní knížka. Výpis z účtu s označením toho onoho salda není

také nic charakteristického pro vkladní knížku, neboť i výpis z účtu poštovní spořitelny musili bychom považovati za papír doručiteli znějící.

Tak, jak vkladní knížka je vybavena, odpovídá náležitostem legitimační známky, nikoliv papíru majiteli znějící.³²⁾ Tento papír musí obsahovati podstatné náležitosti, aby bylo jasno, že jde o papír na majitele, že pohledávka je s ním spjata, že vlastník papíru je věřitelem.³³⁾ Před rokem 1920 byly vkladní knížky spíše legitimačními známkami než papíry na doručitele. V letech 1920 až 1924 nebyla věc příliš aktuální, poněvadž šlo o vyhraněnou spořitelni knížku. Po roce 1924 je věc již velmi ožehavá, což mimo jiné dokazuje, že zákonodárce těžce hledá vymezení náležitostí vkladní knížky (viz změnu předpisů v roce 1932). Má-li vkladní knížka býti skutečně papírem na doručitele, musí býti listinou na doručitele, ale pak musí obsahovati podstatné náležitosti právního poměru. Má tedy obsahovati na začátku toto prohlášení:

»Vkladní knížka číslo..... (jméno peněžního ústavu), znějící na jméno..... obsahuje výpis ze vkladového účtu číslo..... Veškeré vklady, učiněné ve prospěch tohoto vkladového účtu zapíšeme do této vkladní knížky, jakmile bude nám předložena a vyplatíme je tomu, kdo tuto vkladní knížku předloží, aniž budeme zkoumati, zda předložitel vkladní knížky je oprávněn k výběru. Vklad úrokujeme..... a od úroku srážíme..... Další podmínky jsou uvedeny na konci této vkladní knížky.

Podpis peněžního ústavu.«

Teprve tak vybavená vkladní knížka spolu s předpisem § 10 zák. č. 302/1920 Sb. je skripturní obligací na doručitele. Jak je dnes vybavena, může dáti za určitých okolností podnět ke sporu, zda jde o skutečně skripturní obligaci na doručitele, anebo o kvalifikovaný legitimační papír, obzvláště, když nejzávažnější ustanovení (»každý, kdo takovou knížku předloží, jest pokládán i bez průkazu totožnosti za řádného držitele«) není úplně jednoznačné.³⁴⁾ Peněžní ústavy mají zajisté největší zájem na tom, aby o vlastnosti vkladní knížky sporu nebylo, a proto je velmi radno vybavit vkladní knížku jak skripturní obligace na doručitele má býti vybavena anebo jasně stanovití, že jde o legitimační papír a nikoliv o papír na doručitele.³⁵⁾

³²⁾ Před platností zákonů č. 302/1920 Sb. a č. 239/1924 Sb. byla vkladní knížka jen legitimačním papírem srov. V á ž n ý č. 680, srov. poznámku 34.

³³⁾ V důsledku nedostatečného vybavení vkladní knížky je pak nejasno, zda jde o papír majiteli svědčící anebo o papír legitimační srov. V á ž n ý č. 15.469, 15.691, srov. poznámku 31.

³⁴⁾ Podle BGB je vkladní knížka kvalifikovaným legitimačním papírem. Peněžní ústav je sice oprávněn vyplatiti vklad doručiteli vkladní knížky, ale není povinen § 808. Proto nabytí vlastnictví ke vkladní knížce děje se pravidelným způsobem, převod vkladové pohledávky cesí (Staudinger, Kom. II./3, str. 1647, vyd. 9). Vkladní knížku podle BGB můžeme považovati za rektapapír s legitimačním účinkem. — V Rakousku bylo podle o. z. o. sporno, zda vkladní knížka je nedokonalým papírem na majitele anebo legitimačním papírem Klang, Kom. I./2, str. 86, Ehrenzweig, System 2/I. 248, Randa, Eigentumsrecht str. 354, Staub-Pisko, Kom. AHGB II., str. 129, Hasenöhrle O. R. II. str. 31, Steinach, Jur. Blätter 1878, č. 5, Krasnopolski, Grünhuts Zeitschrift 22, str. 583, Adler, l. c. 26, str. 30, Pavlíček, Juristische Blätter č. 9.

³⁵⁾ Má-li vkladní knížka býti pouze legitimačním papírem je záhodno, aby měla na začátku takové prohlášení:

»Vkladní knížka číslo..... (jméno peněžního ústavu), znějící na jméno..... obsahuje výpis ze vkladového účtu číslo..... Veškeré vklady, učiněné ve prospěch tohoto vkladového účtu zapíšeme do této vkladní knížky, jakmile nám bude předložena. Vklad vyplatíme jen na předložení této vkladní knížky, při čemž si vyhrazujeme právo zkoumati, zda předložitel je oprávněn vklad vybrati, pak musí předložitel své právo prokázati. Jsme však oprávněni vklad vyplatiti předložiteli, aniž zkoumati budeme jeho oprávnění.«

Zákon dal peněžním ústavům možnost řešiti tuto otázku, která může býti řešena jen skripturním prohlášením peněžního ústavu. To je závěr z obecných slov zákona, který jako obecná norma zůstává vždy jen obecným a tím značně neurčitým. Nebo toto zamítneme, ale pak je lépe prohlásiti vkladní knížku za rektapapír. Jde o právní jistotu pro všechny případy a možnost sporné nejistoty dlužno právě při listině, dnes tak důležité, snížit na nejmenší míru. K tomu právě má sloužiti navržená forma vkladní knížky.

V druhém oddíle pojednáme o promlčení, o zastavení, o umoření, o vinculaci vkladní knížky, jakož i o exekuci na ni.

František Poláček:

METHODY SOUDCOVSKÉHO MYŠLENÍ.

Mluvíme-li o methodách soudcovského myšlení, nemíníme tím zvláštní methody, jimiž by se řídilo soudcovské myšlení, na rozdíl od obecných method, jimiž by se řídilo myšlení vůbec. Tím chceme toliko naznačit, že budeme probírat jednotlivé methody myšlení pod zorným úhlem soudcovské činnosti. Pokud si budeme jednotlivé methody ověřovat na praktických příkladech, budou tyto příklady vzaty z činnosti trestního soudece.

Domníváme se, že nelze souhlasit s názory o vrozenosti nebo předpojatosti (apriornosti) způsobu myšlení. Proti tomu svědčí zkušenost každého soudce o tom, jak se pracně krok za krokem učil myslet. Rozpomínal se, co se učil o logickém myšlení na střední škole (kde se písemné práce kvalifikovaly spíše s literárního než vědeckého hlediska); učil se u starších kolegů; pročítal rozhodnutí vyšších soudů, aby se poučil o vlastních chybách. Teprve trpělivou prací odstraňoval původní nedostatky svého myšlení.

Soudce ukládá výsledky svého myšlení do rozsudku. V něm se musí vypořádat s otázkami ze všech oborů, jak je s sebou přinesl jednotlivý případ. Mluvíme-li tedy o methodách soudcovského myšlení, pak tím rozumíme myšlení v celém jeho rozsahu a nikoli snad jen myšlení, dotýkající se tak zvaných právních otázek.

V rozsudku se soudce vyjádří o výsledcích svého pátrání po pravdě (právní i mimoprávní). Vyžaduje se, aby šlo o objektivní pravdu. Je proto třeba, aby soudce odůvodnil logicky svoje závěry. Toho dosáhne, řídí-li svoje myšlení zásadou dostatečného důvodu. Teprve odůvodněním nabývají soudcovy závěry obsažené v rozsudku logické povahy. Bylo by tudíž lze dovodit povinnost soudce odůvodnit svoje závěry již podle řečeného logického axiomu. Než pro důležitost této otázky je její dodržování uloženo soudci přímo trestním řádem.

To platí o závěrech týkajících se skutečností. O nich nařizuje § 270, odst. 2, čís. 5 tr. ř., že soudce má uvést v rozhodovacích důvodech, které skutečnosti a »z jakých důvodů pokládal za dokázané nebo za nedokázané«. Nestačí tedy, aby soudce uvedl toliko svojí psychologickou pravdu. Řečené zásadě nevyhovuje na př. závěr, že soud »poznal na první pohled, že jde o homosexuálně založenou osobu«, neboť jde toliko o psychologickou, nikoli však o logickou pravdu.

To však platí i o závěrech o právních otázkách. Podle § 270, odst. 2, čís. 5 tr. ř. má soud uvést v rozhodovacích důvodech, »jakými úvahami se řídil, rozhoduje právní otázky a zamítá je přednesené námítky«. Nelze pochybovat, že i tímto ustanovením je zdůrazněna zásada dostatečného důvodu pro soudcovské myšlení. Tomuto požadavku nevyhovuje na příklad, odůvodní-li soudce svůj výklad předpisu § 8 tr. z. o rozlišení přípravného jednání od pokusu s hlediska subjektivní teorie, »že je v zájmu vyšší spravedlnosti, aby pachatelův zlý úmysl podléhal trestní sankci«. Vždyť důvod »vyšší spravedlnost« je logicky nepřezkoumatelný.